

CÂTEVA REPERE CONCEPTUALE PRIVIND DEFINIȚIA ACTULUI JURIDIC CIVIL

SOME CONCEPTUAL CONSIDERATIONS ON THE DEFINITION OF THE CIVIL JURIDICAL ACT

Sergiu BĂIEȘU, ORCID: 0000-0003-2343-420X
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.131.21

e-mail: baies_sergiu@yahoo.om

Actul juridic civil este una dintre instituțiile-cheie ale dreptului civil. Pe bună dreptate, se afirmă că „*orice civilizație este produsul unui model cultural, adică al unei concepții despre rosturile umane. Civilizația europeană a fost edificată pe un model cultural care implică și înțelegerea realității sociale*” [1, p. 422]. **Actul juridic civil** s-a dezvoltat de-a lungul multor secole, prin reglementări caracteristice epocilor corespunzătoare. Pe parcursul ultimelor șapte decenii (1965-2020), în Republica Moldova, actul juridic civil a fost reglementat în Codul civil al RSSM din 1964, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1965, și care utiliza termenul de convenție, ceea ce nu este echivalentul actului juridic civil, iar începând cu 12 iunie 2003, în Codul civil actual. Analiza comparată, a reglementărilor dedicate actului juridic, din aceste două coduri civile, ne permite să observăm că în perioada sovietică „**libertatea exprimării de voință**” era sugrumată, astfel încât, în raporturile cu participarea persoanelor juridice, ea depindea de acele angajamente care erau luate în cadrul congreselor partidului de guvernământ, și puțin ce aveau cu principiile ce fundamentează existența unor veritabile raporturi contractuale. Considerăm că și o asemenea atitudine față de actul juridic civil a adus economia sovietică în colaps. Vom vedea că actualul Cod civil, la reglementările dedicate actului juridic civil, pornește de la ceea ce este natural existenței actului juridic civil, și anume, asigură corespunzător aplicarea „**liberei exprimări de voință**”. Însă, până a se ajunge la o asemenea sistematizare și la apariția unui concept modern de „**act juridic civil**”, a fost necesară și implicarea științei. În unele state, precum Franța, România, dar și țările care au acceptat modelul Codului civil francez, nici până în prezent codurile civile nu au sistematizat reglementările dedicate actului juridic civil, și deci nu cuprind o reglementare generală, de principiu, a actului juridic civil. Însă, după afirmațiile profesorului Marian Nicolae, „*chiar în absența unei reglementări legale a actului juridic civil, în general, este posibilă elaborarea unei teorii a actului juridic civil, utilizând în acest scop, ca repere normative, dreptul general al contractelor ...*” [2, p. 304.]. Pe de altă parte, în Republica Moldova, după modelul

german, Codul civil cuprinde reglementări generale cu privire la actul juridic civil. Astfel și Republica Moldova se numără printre țările în care datorită procesului de generalizare și sistematizare a reglementărilor legale, conceptul general de „**act juridic civil**” iese în evidență. Prin acest concept a început să fie desemnat un anumit grup de acte comportamentale semnificative din punct de vedere juridic, care joacă un rol central în dinamica dezvoltării raporturilor juridice civile. Rolul principal în formarea acestui concept aparține doctrinarilor germani din secolul al XIX-lea. Dat fiind faptul că în fosta Uniune Sovietică știința dreptului a preluat acest concept german, Codul civil din 1964 a avut o reglementare cu caracter general dedicată actului juridic civil. În Codul civil din 2002, iar apoi în modificările, care au intrat în vigoare începând cu unu martie 2019, după modelul german, dar fiind inspirat și din Proiectul cadrului comun de referință (DCFR), s-a mers și mai departe, astfel încât astăzi Codul civil cuprinde reglementări cu caracter general dedicate actului juridic civil, precum dispoziții generale cu privire la actul juridic civil, condițiile de valabilitate ale actului juridic civil, nulitatea actului juridic civil și eficiența actelor juridice.

Observăm că în sistemul de drept continental, de principiu, am putea întâlni două concepte, pe de o parte, existența în codurile civile a unor prevederi cu caracter general dedicate actului juridic civil (din care face parte și Codul civil al Republicii Moldova), iar pe de altă parte, lipsa în codurile civile a unor astfel de reglementări (cum ar fi, spre exemplu, Codul civil francez, român etc.). În acest sens, uneori se încearcă a da prioritate unui sau altui concept. Considerăm că o astfel de încercare este inutilă, fiindcă chiar dacă, spre exemplu, în Codul civil român, nu există o „parte generală” a reglementării actului juridic civil, așa cum este în Republica Moldova, dar nu numai, Codul civil român cuprinde suficiente reglementări referitoare la forma și valabilitatea contractelor, iar în prezent art. 1325 din acest act normativ dispune că „*dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale*”. Pe de altă parte, jurisprudența din dreapta Prutului ne dovedește că instanțele de judecată aplică aceste reguli cu adaptările necesare la actul unilateral, iar doctrina din România, demult și fundamental, tratează distinct actul juridic civil. Iată de ce am concluziona, în acest sens, că această problemă a determinării modelului optim de reglementare a actului juridic este o problemă ce ține de tradiția juridică, motiv pentru care nu ar fi corect să afirmăm că conceptul german, dar în același timp și cel din Republica Moldova, este unul mai superior decât conceptul român, dar și cel francez.

Definiția legală a actului juridic civil este dată la art. 308, conform căreia „*actul juridic civil este manifestarea de către persoanele fizice și juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice civile*” [3]. În plan comparat, remarcăm faptul că Codul civil al Federației Ruse definește actul juridic civil în art. 153, precizând că actul juridic civil constă din acele *acțiuni ale persoanelor fizice și persoanelor juridice îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor*. Cu privire la această noțiune legală, unele surse doctrinare [4] au revendicat, în opinia noastră, pe bună dreptate, unele critici, invocând, în particular, faptul că actul

juridic civil generează nu doar drepturi și obligații, dar în unele situații generează doar o legătură juridică, fără a genera drepturi și obligații. De altfel, într-o lucrare recentă [2, p. 304-307], după ce se afirmă că există două categorii de definiții formulate în literatura de specialitate, multe formulate pornind de la definițiile legale corespunzătoare, autorul aduce trei neajunsuri definiției date actului juridic civil de prof. Gh. Beleiu, invocând printre acestea și argumentul din literatura rusă, precum că „...efectele actului juridic sunt variate, neputându-se reduce doar la cele trei categorii enumerate: crearea, modificarea sau stingerea unui raport civil concret”. În opinia prof. M. Nicolae, prin act juridic civil urmează să înțelegem acea *declarație de voință făcută, în limitele și condițiile dreptului obiectiv, de către orice persoană fizică sau juridică în scopul de a produce anumite efecte juridice, respectiv de a crea, modifica, consolida sau stinge un raport juridic concret* [2, p. 307].

În ceea ce ne privește, ținând cont de faptul că, în principiu, în majoritatea cazurilor din literatura de specialitate [5], definiția actului juridic include elementele utilizate de legiuitor în art. 308 Cod civil, vom apela și noi la noțiunea legală, aceasta având ca suport și autoritatea legii, venind cu precizările corespunzătoare.

Actul juridic civil este o manifestare de voință, parvenită de la persoane fizice sau juridice, făcută cu intenția de a produce efecte juridice, în particular a da naștere, modifica sau stinge un raport juridic civil.

Referințe:

1. VASILESCU, P. Actul civil, după Ionel REGHINI, Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU. *Introducere în dreptul civil*. București: Editura Hamangiu, 2013. 774 p. ISBN 978-606-678-802-1.
2. MARIAN, N. *Drept civil. Teoria generală*. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile. București: Solomon, 2018. 990 p. ISBN 978-606-8892-05-4.
3. Până la 1 martie Codul civil în art. 195 dispunea că „*actul juridic civil este manifestarea de către persoanele fizice și juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor civile*”. Putem observa că astăzi cuvintele „*drepturilor și obligațiilor civile*” au fost înlocuite cu „*raporturilor juridice civile*”. Pentru unele observații referitoare la conținutul art. 195 Cod civil, dar și unele opinii referitoare la noțiunea actului juridic civil, a se vedea: PÂNZARI, Veceaslav. Unele considerente cu privire la definirea actului juridic în Codul civil al Republicii Moldova. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Jurisprudenția*, nr. 0/2004.
4. СКЛОВСКИЙ, К.И. *Сделка. Общие понятия*, <https://www.youtube.com/watch?v=JUAcmkc17r0>; În opinia lui А.Г. Карапетов *actul juridic civil urmează a fi definit: ”сделкой следует признавать совершенное лицом волеизъявление (или сочетание нескольких волеизъявлений или волеизъявления и ряда дополнительных юридических фактов), которое признается правом порядком как основание для возникновения, изменения или прекращения*

гражданских прав и обязанностей (или наступления иных последствий исключительно или в том числе гражданско-правового характера) при условии, что оно специально направлено на порождение всех или некоторой части таких правовых последствий”. В: Сделки, представительство, исковая давность, постатейный комментарий к статьям 153-208 Гражданского кодекса Российской Федерации. Ответственный редактор А.Г. КАРАПЕТОВ. М-Логос, 2018, с. 35.

5. În articolul nominalizat, Veceaslav Pînzari, face trimitere la următoarele definiții ale actului juridic civil/actului juridic, întâlnite în literatura de specialitate:

„Un act de voință e zis act juridic când el are de scop direct și imediat și de obiect de a crea un raport cu alte persoane cu privire la una dintre puterile, facultățile și aptitudinile cuprinse în câmpul de drept subiectiv al autorului actului.” [CANTACAZINO, M.B. *Elementele de drept civil*. București: ALL, 1998, p. 57]

„Actul juridic reprezintă manifestarea de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a crea, modifica ori stinge raporturi juridice civile”. [IONAȘCU, A. *Drept civil*. București: Editura didactică și pedagogică, 1963, p. 76.].

„Actul juridic este un act de voință, o acțiune, săvârșită cu intenția precisă de a produce anumite efecte juridice, dorite de persoana care a săvârșit actul și anume de a crea, a transmite, a modifica ori a stinge un drept”. [POPESCU, T.R. *Drept civil*. București: OSCAR PRINT, 1994, p. 59.].

„Prin act juridic civil se înțelege o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv, de a naște, modifica ori stinge un raport juridic civil concret”. [POPESCU, T.R. *Drept civil*. București: OSCAR PRINT, 1994, p. 130].

„Actul juridic civil apare ca manifestare de voință săvârșită cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice civile, în temeiul și limitele stabilite de normele dreptului obiectiv”. [LUPAN, E., RĂCHIȚĂ, M., POPOSCU, D. *Drept civil. Teoria generală*. Cluj-Napoca: LITO, 1991, p. 119].

„Actul juridic este o declarație de voință recunoscută suficientă de către ordinea de drept în sensul creării, modificării sau stingerii de raporturi juridice”. [VASILESCU, P. *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*. București: Rosetti, 2003, p. 102].

„Actul juridic este manifestarea de voință săvârșită cu intenția de a naște, modifica sau stinge un raport juridic civil”. [art. 399 ”noțiunea actului juridic civil”, în Proiectul Codului civil, drept moldovean, nr. 1/2002. București: Cartier juridic, 2020].

„Actul juridic este manifestarea de voință în scopul de a produce efecte juridice, adică de a crea, a modifica sau stinge un raport juridic, în temeiul și limitele stabilite de lege”. [AVORNIC, Gh., ARAMĂ, E., NEGRU, B., COSTAȘ, R. *Teoria generală a dreptului*. București: Cartier juridic, 2004, p. 388].

„L'acte juridique est une manifestation de volonté qui est faite avec l' intention d'engendrer, de modifier ou d'eteindre un droit (COLIN, A., CAPITANT, H. *Cours élémentaire de droit civile français*. Paris: Librairie Dalloz, 1939, p.62).

„*Les actes juridiques sont des manifestations de volonté accomplies en vue de produire des effets de droit*”. [TERRÉ, F., SIMLER, Ph., LEQUETTE, Y. *Droit civil. Les obligations*. Paris: Dalloz, 1999, p. 6]. În plus, Gh. Beleiu susține că „Prin act juridic civil se înțelege o manifestare de voință, făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv, de a naște, modifica ori stinge un raport juridic civil concret” (Gh. Beleiu. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Șansa, SRL, 1992, p. 114). Mai recent, autorii Ovidiu Ungureanu și Cornelia Munteanu susțin că „actul juridic civil este acea manifestare de voință destinată să producă anumite efecte juridice (să creeze, să modifice sau să stingă un raport juridic civil) în limitele și condițiile dreptului subiectiv” (UNGUREANU, Ovidiu și Munteanu, Cornelia. *Drept civil, Partea generală, în reglementarea noului Cod civil*. București: Universul juridic, 2013, p. 169).